

Nr. 26.

**A' FELS. CSÁSZÁRNAK ÉS A. KIRÁLYNAK
KEGYELMES ENGEDELMÉBŐL.**

*Indult Bétsből, Pénteken September 28 - ik napján
1804-ik esztendőben.*

B é t s.

Méltóságos Gróf Tólnai Fesztits György Ur
ő Nagysága, az a' nagy lelkű hazafi, a' ki előtt
az a' nap leg betsebb, a' mellyen a' köz jónak
előmozdittatására valamelly jót tehet, mostanában
ismét újj bizonyosságát adta hazafui buzgóságának,
a' midőn azon Magyar Theátrumnak épittetésére,
a' melly Kolosvár várossában fog épülni, 400 Fo-
rintokat méltoztatott ajánlani. Vajha számos kö-
vetői találtnának egy ily közönséges hasznú, és
nemzeti pallérozódás előmozdítására tzelező ado-
mányban!

Orvos Doktor idősb P a t a k i S a m u e l Ur-
nak, T. N. Kolos Vármegye igen érdemes Orvos.

C e

sának hirtelen való halálát, minden távol lévő es-
mérössei és tisztelői, fájlalva hallottuk, a' kiben,
egy széles tudományú és olvasású, hivatalos fog-
lalatoságaiban fáradhatatlan, gazdagot szegént,
urat közembert, egy forma buzgósággal gyógyító
jó embert vezetett-el a' haza.

*   *

Már régen meg vagyon Felséges Urunk ke-
gyelmes engedelme mellett az az igyekezet, hogy
a' Magyar borokkal 's meg lehet hogy egyéb ter-
mésekkel is az északi vidékekre állandó kereske-
dés állittassék fel. Ez a' kereskedés az Ország-
nak igen hasznos lehetne, kivált ha annak folyta-
tásába valamelly nagy hitelű és a' kereskedéshez
jól értő Ház belé avatkoznék. Pénz kívántatnék
reá, háromszáz ezer forint, és ennek Actiák sze-
rént kellene öszve gyűlni — ilyen formán: Egy
Actia lesz 500 fl. és azt 12 éltendőig vissza
nem lehet venni. Interelle fizetődik éltendőre száz-
tól hat: és ezen fellyül a' nyereségből is adódik
minden éltendőben hat — úgy azomban, hogy
ha az ilyen nyereség egy éltendőről el kézne,
a' jövő éltendőben az Interesen fellyül fizetőd-
nék 12 for. — A' mi pedig a' nyereségből talán
még fenn maradna, az azokra a' költségekre for-
ditódnék, mellyekkel ezen kereskedésnek az útját,
egyik az alább irt Directorok között egész Mulz-
ka Országig eljárta, és az útban eső Fejedelmek-
nél ki eszközölte, hogy a' Magyar borokra, csak
a' leg mértékletelnebb harminthead vetteffék.

Ezen kereskedésnek igazgatására, a' múlt Ma-
jusban önként ajánlották magokat: Herceg Bre-
czenheim; Mosonyi Fő Iszpány, és Cs. K. Titkos
Tanácsos Gr. Elsterházy Ferencz, Cs. K. Kamarás

Gr. Esterházy Miklós; Treviri Titk. Tan. Weckbecker, és Imp. Nemes Schweichart Urak: és czélokot ő Felségének bé jelentvén, Fels. Urunk, az ezen északi kereskedő Társaságra való vigyázatot, Udv. Tanácsos, és Torontali Főispány Melt. Lossonczi Gyürky Istvan Urra bizni méltóztatott.

Maga a' kereskedés csak akkor kezdődhetik el, mikor elegendő pénz legyen együtt. A' pénz pedig, nem a' Directio tagjainál, hanem Bétsben, abba a' Callába fizetődik le, mellynek ez a' neve: K. K. Octroirte Leih und Wechselbank. — A' kivagy Actiakat akarna venni, vagy az egész dologról bővebben kívánna értekezni, írhat illyen Titulus alatt: J. Societati Commerciali Hyperboreæ. Viennæ.

* * *

Pragából, Sept. 21 kén. E. h. 18-kán reggel, a' Spork, Reusz, Kollowrat gyalog, és Meerfeld Uhlánus Regementjeik tettek katonai próbákat. Este a' Cseh Rendektől a' H. Lichtenstein épületében adatott, igen szép és fényes báiban méltóztatottak megjelenni ő Cs. K. Felségek. A' mulatásra rendeltetett palota igen kellemetesen felvölt tiztrom és narants fakkal és virágos plántákkal ékesítve. Theresia Fő Hertzegasszony a' férjével Antal Saksoniai K. Hertzeggel, 's a' Palatinus, Lajos, Ferdinand, és Maximilian Fő Hercegekkel egyetemben 7 órakor, ő Cs. K. Felségek pedig 8-tzadfélkör, már megjelenni méltóztatottak vala a' bálházban. Kegyelmes jelenléteikkel igen megörvendeztették a' mulató sereget, a' melynek közepette két órákig töltötték ő Cs. K. Felségek idejüket.

A' következő napon az egész Lógarben nyu-

godalom volt, csak az ágyuzók tettek külömbkü-
lömb próbákat

Sept. 20 kán a' Lóger béli minden Regemen-
teknek muſtrájok tartatott, és minnyájokkal való
nagy megelegetését méltoztatott nyilatkoztatni
ő Cs. K. Felsege. Ez nap' estve a' fő Burggróf
adott a' Fels. jelenlévőknek tiszteletkre fényes
bált.

B r ü n n b ő l, Sept. 17 kén. Arra lévén a'
tegnapi nap határozatva, hogy az ő Cs. K. Felse-
ge felséges határozása, a' melly szerént az Auszriai
Monarchia örökös Császári méltóságra emeltetett,
az ő F. ge' örvendező alattvalói előtt egész solen-
nitással kihirdetellen, e' végre a' Lindenau Regement-
jének őrizeten itt lévő két Batalionnyai egy Gra-
natéros Kompaniával és a' társzekerekhez tartozó
embereknek egy osztályokkal, 's egy ágyúzó tso-
porttal egyetemben, reggeli 7 órakor egész pará-
déval a' nagy piatzra kiállottanak, minekutánna
ugyan ott a' Kamandirozó Generalissal Gróf La-
tourral egyetemben a' több Generalisok és fő tisz-
tek is megjelentek volna. A' Brünni polgári fegy-
veres sereg is kiállott 8 tzadfél órakor Májorjanak
vezérlése alatt. Az Ország fő tisztjei, Elölülők,
Tanácsosok, 's minden egyéb itt lévő Cs. K. tisz-
viselők, a' Magistratuális személlyekkel egyetem-
ben, az alatt az Ország' Kormányozója' Gr. Dic-
trichstein' szállására gyülekeztek, a' ki is mind
azoktól kísértetvén egész pompával az épület tor-
nátzára ment, a' hol dob és trombita szó közben
a' fegyveres polgárságtól katonai módon tisztelte-
tett. Mingyár azután az ezen örvendetes tárgyat
illető Fels. Patensnek olvasásához fogott egy Ti-
toknok. Ennek vége lévén az ölszegyülekezve lé-

vő sokaság' Vivátkiáltása, 's a' polgári fegyveres seregnek katonai tiszteffégtétele, dob, trombitaszó, harangok zúgása, következtek. Innen a' H. Lichtenstein udvara felé nyomúlt a' sokaság, a' hol ezen épület' tornáczáról második versben is felolvasztott a' Fels. Patens, mint előbbször Német és Cseh nyelveken. A' harmadik vers béli és az előbbeni solennitásokkal való felolvasás esett a' Kánonok' Templomjokban, a' Kathedrából, egy ezen nevezetes környülálláshoz alkalmaztatott rövid beszéd után. Ezt követték egy nagy Mise, Te Deum Laudamus éneklés, a' katonáknak szalve lövéseik, ágyudurrogások, a' Kormányozónál 40 személyekre terített asztalnál való vendégség, estve a' theátrumnak szép megvilágosittatása, a' hol egy ezen alkalmatossághoz illő játék vólt; 's mind ezeket végezetre bérekesztette egy hazafui buzgó kifejezésekkel készült ének.

Magyar Ország.

Posonból, Sept. 25-kén. Nállunk örvendetes innep nap vala a' tegnap előtti nap. Az ő Cs. K. Felségétől felvétetett Örökös Cs. méltóság' innepét tartottuk. Már még az ezt megelőzőtt napon a' város' nagy harangjának megvonatattása által jelentetett a' következő napi örvendetes inneplés. Ugyan azon napon Ns. Poson Vármegyének Rendjei is közönséges gyűlést tartottanak, a' melly alkalmatossággal Első Vice Ispány és Kir. Tanácsos T. Galgotzi Antal úr egy gyökeres beszédet mondott-el, 's azután a' Fels. Rescriptum felolvasztván, annak végződésével a' felszóval való Vivátkiáltások minden felől elkezdődtek. A' következőtt napon 9 órakor, az alatt, míg az ide való külömbkülömbféle polgári fegy-

veres tsoportok, lobogó zászlókkal és táborig muzsikával a' Tanátsház' eleibe öfzste seregelték és sörba állottanak volna, a' Magistrátus és a' kiválofztatott polgári személyek a' Tanátsházba öfzste-gyülekeztek, a' hol a' Város' birája egy alkalmatoffág szerént való beszédet mondott el, 's az után a' Fels. Pátens felolvastott, a' mellynek vége lévén ismét hármias Vivatkiáltások következtek, 's azt dob és trombita harsogás ékeztették. Tíz óra felé az egész innepelő sereg a' fő templom felé vette útját, a' hova a' Klaftrombéli papság a' Keresztel, és a' több papi személyek is minnyájan, felgyülekeztenek. Az ezen örvendetes környülál-láshoz alkalmaztatott szép beszéd után, a' mellyet Fő Tiszt. Kánonok Keller úr mondott-el, 's az ezt követett Te Deum Laudamusnak elénekelteté-se, 's a' nagy Mise után, a' katonaság salvelövési 's mozsárágyuk' durrogásai, következtek. Az Evangelicusoknak itt lévő Oratoriumjokban is egész solennitással való ájtatoffág tartatott ez nap regge-li 7 órakor, és a' Distriktus Superintendense F. T. Crudy Dániel ur ezen alkalmatoffág szerént va-ló beszédet mondott el a' Cathedrából. A' Téged Ist n ditserünk is elénekeltetett, 's a' polgári fegy-veres sereg' ennek alkalmatoffágáról is hármias szálvét lött. A' város' költségén a' következett éj-jel fényes szabad bál adatott. A' 'Sidók is meg-mútatták alattvalói hűségekét, a' midőn örömök-nek nyilatkoztatása végett estvéli 7 órakor az ő szépen megvilágosított Sinagogajokban számos mu-zsikai chorus mellett való innepet tartottak, 's az ő Oskoláik béli éneklők egy ezen alkalmatoffágra különösen készítettett éneket énekeltek-el, 's dob és trombita szó mellett való visszonzozott Vivatki-

áltással fejeztek. bé. Hogy annál is örvendetesebbé tartsa ezen Kir. szab. város ezen innepnapot, az itt őrizeten lévő 's ezen alkalmatossággal katonai tiszteletet tévő fegyveres sereg béli embereknek számokra huft és bort, az ide való ispotályokban lévő szegényeknek pedig pénzt adatott, &c."

B u d á r ó l, Sept. 23 kán. A' mi szőlőhegyeinken és a' Pestieken, hólnap kezdődik a' szüret. Az itt rég óta járó szép és meleg napok reménséget nyujtottanak, hogy jó bort fogunk szüretelni, és egyátallyában vévén a' bősége is meg lehetséges lesz.

R i m a f z o m b a t b ó l Augusztus 16-ik napján, 1804. Minállunk vékony aratás volt az idén, mivel őszi vetésünk sok helyen a' magvát se fizette visszsa, mellynek a' múlt őszi, és e' folyó esztendőbéli húzomos esőzések, és nagy hó vizek voltak az okai, a' mellyek miatt a' vetésnek nagyobb része ki veszett. Ennek és az ezt nyomba követett szárazságnak következése az is, hogy a' tavasz földek annak idejében meg nem mivelttethetven helyesen, az el vetett mag vagy a' földben maradott vagy még fűvében meg aszott, a' honnan meg most több darab földek aratatlanok.

Az őszi vetésnek tsékély terméséből következett szükséget nem kevésbé neveli még az is, hogy a' termésnek szinte harmada üszög, úgy annyira, hogy tsak egy lakos is allig találta városunkban, a' ki búzat venni, ne kéntelenittetne maga szükségére. Köz ezen szükség a' körülöttünk lévő helyekkel is, mellyet tsak az éjjel nappal egymást érő felsőbb helységekbéli búzával terhelt szekerek is nyilván mutatnak. Igen könnyü tehát annak okát képzeln, miért a' mi környékünkben mind

eddig felette drága volt az élet, úgy hogy a' fellyebb való heteken, a' mi piacunkon a' tiszta búzának kilája (Pozsoni mérője) 15—18 márxáson; a' kéttzeresnek 12 's 13 márxáson; a' rozsnak is vagy ugyan azon árron, vagy valamivel alább volt kilája; az arpának 7 's 8 márxáson; a' zabnak 21 's 22 garason ment kilája; most pedig valamivel alább kezdett szállani; de még a' tegnapi heti vásárban is költ a' tiszta búzának kilája 18 márxáson, a' zab pedig a' fent fel jegyzett árron ment, de a' mint a' környüállások mutatják annak is fellyebb megyen az árra ezután.

A' jövő esztendőre sem biztathatjuk kedvezőbb időekkel magunkat, mert a' még mind ez ideig tartó iszonyú szárazság miatt szántó földjeink a' vetés alá illendően el nem készülhetnek. A' számára még nállunk semmit sem vetettek, és már a' szántóvető ember a' vetéssel el késvén, töbnire két szántásba fog vetni; de ha a' hosszúságos szárazságot rendszerént követni szokott tartós effőzés talál el következni, úgy földjeinknek nagyobb része vetetlen marad.

O l a s z O r s z á g.

A' Nápolyi Korona Örökös' életepárja, a' Királyi Udvarnak és az egész Státusnak nagy öröme, öt hónapoktól fogva való megáldatott várandó állapotban van.

Azok a' hajók, a' mellyeket arra a' gyanura nézve, hogy az Anglus hajóseregnek 's a' Malthai seregnek számokra eleséget szándékoztanak vólna vinni, a' Nápolyi kikötőhelyekben letartóztatottak vala, a' későbbi tudósítások szerént ismét szabadságba helyheztették.

A' V e z u v' hegye még mind hányta a' tü-

zet. Nappal úgy látszik a' teteje, mint ha valamely fekete felhő fedné - bé, éjjel ellenben tiszta tűzbe van borúlva. Követ nem hány mostanában, hanem csak hamvat, a' melly megszűre széllyel szóródik a' környékén. Ejjelenként Nápolynak lealább fele része szüntelenül azzal tölti idejét, hogy St. Elmo váráról, 's egyéb szomizéd hegyekről, ezen szép tűzi játékot szemléli.

Frantzia Birodalom.

A' közönséges politziai dolgokra ügyelő Minister egy kerülő irást intézett a' Császár parantsolatjából az Országban lévő Püspökökhöz, a' mellynek ez a' foglalatja: — „

„Az én hivatalos foglalatosságaim és a' tiéd, Uram! több mint egy tekintetben ölszetsatóltatva vannak egymással. Az enyimek abban állanak, hogy a' bűnöknek elejékvétetődjék, hogy ne legyen megbüntettetésekre szükség: a' tiéd pedig abban, hogy a' gonosz szándékot és bűnös tzelozásokat még a' gondolatoknak mélységes titkai között megfojtsad. Mind kettőnk' törekedéseinek egy tzeljok ez, hogy az ország' bátorságát a' jó rend és virtus' gyarapítása által fenntartassuk. A' lelki pásztori hatalomnak, Uram! a' mellyel fel vagy ruháztatva, a' leg jobb tzelozás és törekedés mellett is, csak valamely bizontalan és szoross határok közzé szorúlt következése lehetne, ha az én Ministeri hivatalos foglalatosságaim eszközöket nem szolgáltatnának arra, hogy mind azok az akadályok, a' mellyek a' te törekedéseidnek ellene állhatnának, elhárítottjanak. Anyaszentegyház' Fejedelme! ezen titulusodnak, a' régi Országglószék alá tartozott kevés számú Püspökök, a' kik a' Frantzia Catholikai közönséget el-

hagyták, 's néhány Papok, a' kiknek indulataikat a' revoluzió felmagasztalta ugyan, hanem a' dolgokba való béléátásokat nem öregbítette, még egy ideig ellene fognak mondani. Amazok azt erősítik, hogy őseiaknek hitekhez hűségesebbek, mint te: ezek pedig, hogy a' revoluzióhoz és annak printzipiumaihoz inkább hozzá tartották magokat, mint te. A' te helyed, Uram! a' két egymással ellenkező végek (extremumok) között van, a' melly egyátallyában mindenkör és mindenütt a' böltsefség' és igazság' helye. Amazok a' tudatlanság' és barbarusság' századai béli tévelygésekkel, ezek pedig a' dolgoknak a' revoluzióktól soha el nem választatható nagyraüzésekkel, támadnak ellened. Azon Püspököknek, a' kik a' Fr. Catholikai közönséget elhagyták, erre törvényes jussok soha nem lehetett, mivelhogy minden féle politikai kérdések, nem a' Vallás, hanem a' Nemzet jussai közzé tartoznak; és Frantzia ország ezeket minden időben a' maga hajlandósága vagy tapasztalásai szerént határozta meg. Te Uram megvilágosodottabb vagy, mint sem hogy annak szükséges vóltát szívedre kellene kötnöm, hogy az Isten-tisztelet kiszolgáltatása' politziáját és szabadságait illető Törvényeknek bétöltetésekre vigyázni meg nem kell szünnöd. Ha a' vigyázásod alá' adatott Lelkipálztoroknak megengednéd, hogy ezen törvényeket módifikálják vagy által hágják: nem fogna többé határjok lenni az ön'kény szerént való intézeteknek. Az indulatok mindent határ nélkül való módon kiszoktak terjeszteni, a' mit a' gyenge kézből elkaphatnak. Az Isten-tisztelet-béli szabadság, Ország' Törvénye és Emberi Jus. E' most minden pallérozott nemzeteknél ki van bír.

dettelve. Néked Uram lehetetlen többé, a' hitnek a' mellynek szolgája vagy, az ő hodoltatásait terjeszteni, külömben, hanem tsak önnön tálentomaid és az Evangeliumban parantsóltató virtusoknak gyakorlások által. Azon században, a' mellyben mi élünk, minden Religiók között legjobbnak tartatik az, a' melly a' jó erköltsőknek és törvényeknek, leg erősebb gyámolól szolgál. A' Császár ő Felsége meg fogja esmérni, hogy te Uram magadat az ő benned helyheztetett bizodalmaúra méltóva tetted, ha látni fogja, hogy prédikáziódnak gyűmöltsők, a' gyűlölségnek és veszekedésnek elenyészése lészen, hogy a' haza javára tzelező szeretet, a' templomokban az Istenségnek képei előtt gyarapodit, és hogy a' haza boldogságá, azok, a' kiknek lelkiismereteket a' jóra hajtani kötelefféged, úgy nézik, mint a' mellynek előmozditása által, a' Religiótól nékiek ígértetett jutalmakat, legbizonyosabban megnyerhetik."

C r a f f o r d nevű Anglus tiszt, különösen az Orvosokra nézve igen nevezetes hasznát vette a' Baregesi ferdő vizének. Ezen tiszt' koponyájának egy részét még ez előtt 7 elztedőkkel egy ágyugolyóbis eltsapván, az ólta igen sokat szenvedett az időváltozások alkalmatosságával. A' nevezett ferdőre jövéen, 18 hónapokig feresztette úgy nevezett tsepegtetés által való ferdőben (Tropfbæder) a' gyenge bőrrel bévonódott sebhellyet, a' mely azt oly módon megkeményítette, vagy isontá változtatta, hogy már most leg kissebb fájdalmat nem okoz néki a' külső levegő. Gazdag ember lévén, örömében minden elztedőre 1000 Livrákból álló segedelmet rendelt az azon ferdőre menő szegények' számára.

Azt mondják, hogy abban a' tsillagban, melyet a' Császár mint a' Betsülelet Legió tziemerét mint ezen Legiónak feje úgy visel, a' Nagy Károly' képe szemléltetik: holott a' többekben, a' mellyeket t. i. ezen Legiónak egyéb tagjai hordoznak, az ő (Napoleon) képe találatik.

Az Aug. 24 kén történt Boulognei tengeri tsatázásról azt jegyzi még meg a' Párisi Moniteur, hogy a' Császár ezen alkalmatossággal az első osztály batteriáján tulajdon maga igazított volna egy mozsár és egy 24 fontos ágyut a' tzeletra, és hogy egy kis tsolnokon a' körülette rebdeső golyobisok között járkált volna a' hadi lineák között, és úgy buzdította a' katonákat. Az ekkori tsata két óráig tartott. Más nap ismét probálgatták a' Francia hajók viadalra ingerelni az Anglusokat, mind addig, míg ezeknek két Fregátjaik, a' mellyeket hátulról két Linea hajók segéllettek, valósággal is rá vették vólt magokat a' Fr. hajók' lineájának megtámadására. Hanem, egygyik Fregátjok tsak hámmár kárt vallván, magokat azonnal hátra vonták. —

Az a' hely St. Omer mellett, a' hol a' Császár' hadi szállása mostani útozasásában utóbbszór vólt, t. i. Salperwick, arról nevezetes, hogy Julius Czézár majd 19 századoknak előtte éppen ott építettett 800 hajókat, hogy egy fegyveres sereget azokon Angliába által vigyen. A' Czézár' Commentariussaiban Iccius nevezet alatt fordul ez a' helység elő.

A' Maintzi levelek szerént, Sept. 13. kán vagy 14. kén várták oda a' Császárt Aachenből: — „Mi némű készületekkel várhatnók mi, így szólnak a' Maintzi Ujságok, ő Felségét, a' mellyek

fényesebbek lehetnének azoknál, a' mellyekkel már más gazdagabb városoktól fogadtatott? Azok a' győzedelmi kapuk, mellyekkel mi ő F. gét várjuk a' mi sziveinkben való mély tisztelet; a' mi innapi' solennitásaink, a' mellyeket tiszteletére tartani fogunk, lakosainknak hazzá viseltető szeretete, a' mellynél nagyobbra és valóságosabbra mondhatjuk hogy még sohol nem talált. Reménségeink eleibe szaladnak, és jó kívánságaink mindenütt kísérni fogják. Városunknak omlásaiban fogja ő elenyészett boldogságunknak belzélő bizonyosságait szemlélni. Az Öröm és bánat könyvhallatásait fogjai ő nállunk látni; az elsőbket az ő láthatása, a' második rend bélieket pedig állapotunknak fájlalása, fatsarják ki szemeinkből. Ő a' misebeinkre fogja tenni gyógyító kezét, 's az után nem fog a' mi szemeinkben egyéb könyvtseppeket szemlélni, hanem tsak azokat, a' mellyek őtet áldani fogják."

Egy, Természeti országában béli szép tapasztalás:

Sok ideig fel forgott az a' kérdés a' természet vizsgálóknál, hogy ártalmas-e némely állatok mérge egyáltalában, akár mitsoda formában, és akarhol mennyen a' bé a' testbe? Mig nem végtére Nápolyban egy vadász, a' Viperák őszve gyűjtött mérget, számos nézőknek borzadására és nagy tsudálkozására, egéllégének 's életének minden veszedelme nélkül meg itta: ellenben pedig ugyan ekkor, egy izmos bikának meg nyitott véreérébe be-

lé tett csak egy néhány csepp Vipera mérge, azt kevés idő alatt meg ölte. A' mely probatételnek az a' következése, hogy a' nevezett mérge csak akkor halálos, mikor az közbevetetlenül elegyedik a' vérbe. Ugy láttzik, hogy tudták már ezt a' régi Rómaiak. Lycanus, a' Libyai sivatag pusztákon seregével keresztül menő hadi vezérnek, Catónak, mikor katonái egy Viperás tóból nem akartak inni, ezeket a' szókat adja a' szájába:

— — — Vana specie conterrita lethi
 Ne dubita miles tutos haurire liquores.
 Noxia serpentum est admisso sanguine pestis,
 Morsu virus habent, & fatum dente minantur,
 Pocula morte carent. —

Lucanus Pharsal. Lib. IX.

— az az: a' haláltól való haszontalan félelem el ne rettentessen benneteket katonák ez ártatlan vizből való italtól. A' kigyók mérge a' vérbe elegyedve veszedelmes, csak a' harapások mérges; ebből a' vizből való ital pedig halált nem okoz.

Ezen a' fundamentomon épül azoknak a' probatételeknek is igazsága, mellyek csak mostanában tevődtek Párisban egy tsörgő kigyóval, (Crotalus) — mellyet Hall nevezetű Kapitány hozott magával Karolinából. — Ennek a' kigyónak vittek először eleibe egy nagy kutyát, mellyet a' kigyó meg látván, azonnal neki berzenkedett, és dühös szemei vérbe forgottak, a' kutya ezt látván, és más oldalról is boszszantatván hasonlóképpen dühöflégbe jött. Ekkor meg tsipi a' kigyó a' kutyát, 's a' kutya el ordítja magát, csak hamar szemei ki dűjvednek, nyelve ki tolódik a' szájából,

lábai fel puffadnak és meg feketednek, 's 15 minutum alatt a' tsípés után meg döglök. Hol esett rajta a' tsípés, a' helyét meg nem lehetett találni. Ezután vittek hozzá egy másik kutyát, ennek a' kigyó meg tsipi a' fülét, melly azonnal meg merevedik, fel dagad, az orrából sok tajték fojt ki, és két óra múlva kegyetlen rángatódzások között meg döglött. Fél óra múlva harmadik kutyát vittek elébe; ennek a' jobb izombján ejtett sebet, melyből fojt egy kevés vér ki; a' kutya először ordított, és nyughatatlan volt, hanem fél óra múlva, úgy láttzott hogy semmi baja nincs. De más napra csak ugyan annyira elerőtelenedett, hogy nem bírta magát, és meg is döglött, melyet mikor fel bontottak semmi nevezetesre nem találtak benne, hanem hogy a' kis agyvelő valamennyire veress és fel puffadt volt; — a' vére kevés időre még fejeledett, és meg rothadt. — Négy nap múlva ismét új próbát tett Hall velekét erőss nagy kutyán. Az egyik, melynek a' jobb tomporáját tsipte meg a' kigyó, 15, a' másik pedig még kevesebb minutumok alatt, meg döglöttek. Hasonló kimenetek volt más házi állatoknak is, mellyeken a' kigyóval próbát tettek. — Egy néhány hét múlva, egy egálléges, eleven, három lábnyi hosszúágú fejer kigyót botsátottak vele össze. A' fejer kigyó tüzetlen meg tsipi a' másikat, de a' sem hagyta a' tsipést boldzulatlan, — hanem visszatsipte, 's alig tölt el nyolcz minutum, a' fejer kigyó már meg döglött, a' másiknak pedig leg kisebb baja sem volt. — Utóijára azt akarták meg próbálni, hogy a' maga tulajdon tsipése ártalmas lenne e' magának, mind addig boldz-

szantották azért két hegyes végű bottal, míg a botot akarván meg harapni, magát tsipte meg, a mely tsipés után, 12 minutum alatt meg dögölt. Ekkor darabokra vagdalták, és egy kutyával mind meg étették, 's a kutyának leg kisebb baja sem lett tőle.

Ezzel az alkalmatossággal nem lesz szükség telen dolog, a kigyók mérges vóltáról egy két szót rövideden emliteni. Közönségesen irtódzanak az emberek a kigyóktól, elég inkább abból az okból hogy azok mérgesek. A vigyázás soha sem árt, de a rendkívül való féltékenységnek kivált a mi hazánkban, ebben a tekintetben semmi helye nincs; mert mérges kigyókat, és egy általjában mérges állatokat, más meleg tartományokhoz képest, nállunk ritkaság találni, a mellyek vagynak is, azok is leg inkább köziklás és más félre való helyekre vonják magokat, a hol emberek nem igen járnak. Meg lehet pedig a mérges kigyókat esmérni e következőkből, hogy azoknak a fejek többnyire nagyobb, mint más kigyóké szokott lenni, áll kaptzái szélesek, kerekék, orrok törpe és fel tsútsosodott, fejek borsója igen apró, egyéb részeiken lévők pedig hosszúkások, farkok rövid, hegyes, 's nem hamar ijjednek meg. A mérges kigyók felső áll kaptzájában mindenik felől, van egy egy hegyes, a vége felé egy kevésbé horgas fog, mely belölről a tövétől fogva a hegyéig egészen üres; ezeknek a fogaknak a töve áll egy egy kis hólyagból, mely az ő mérgek tartó helye, 's a honnan azt, mikor szükségek van rá, üress fogaikon, mint valamely tsüvön által, ki nyomják.